

Streszczenie

Podstawowym celem niniejszej rozprawy jest obrona poglądu, że Kazimierz Ajdukiewicz mimo maksymalistycznego podejścia do zagadnień filozoficznych, podważyłby doniosłość i fundamentalność rozważań dotyczących kwestii istnienia. W rozprawie podjąłem się obrony tezy, zgodnie z którą Ajdukiewicz jest w pewnym sensie przedstawicielem deflacionizmu ontologicznego. W celu uzasadnienia mojej tezy dokonałem analizy poglądów Rudolfa Carnapa oraz Willarda Van Ormana Quine'a na ontologię, ponieważ we współczesnych interpretacjach metaontologicznych określa się je jako deflacyjne, a następnie porównałem je z poglądami Ajdukiewicza na ontologię. W rozprawie podjąłem się również próby systematycznego opracowania metody parafrazy jako metody analitycznej, ponieważ w moim przekonaniu jest to metoda wspólna dla wspomnianych filozofów.

W literaturze przedmiotu podjęto się już próby refleksji nad deflacyjnymi wątkami w filozofii Ajdukiewicza. Warto wymienić interpretację przedstawioną przez Macieja Witka poglądów Ajdukiewicza na predykat prawdziwości, w myśl której jest on przedstawicielem „odczyszczającej” teorii prawdy, czy próbę Adama Grobiera wykazania podobieństwa występującego między radykalnym konwencjonalizmem Ajdukiewicza, a realizmem wewnętrznym Putnama. Jednak w literaturze przedmiotu brak odpowiedniej analizy poglądów Ajdukiewicza na ontologię, dlatego w niniejszej rozprawie wyszedłem temu naprzeciw.

W ostatnim czasie można zaobserwować wzrost zainteresowania metaontologią, dlatego dysponowałem bogatą literaturą na temat dociekań nad kwestią istnienia. W realizacji moich rozważań najbardziej odpowiednia była metoda racjonalnej rekonstrukcji. Otóż w rozprawie dokonałem historycznej rekonstrukcji poglądów Carnapa, Quine'a i Ajdukiewicza na ontologię i metodologię filozofii.

Zagadnienia podjęte w mojej rozprawie zostały zawarte w pięciu rozdziałach. W rozdziale pierwszym określiłem główny przedmiot rozważań ontologicznych – jej celem jest ustalenie tego, co istnieje. W ontologii próbuje się udzielić odpowiedzi na pytanie o istnienie bytów takich jak: abstrakcyjne, konkretne i uniwersalia. Następnie przyjąłem ogólną charakterystykę metaontologii – jest to refleksja metaprzeciwowa na temat statusu dociekań ontologicznych. Jej celem jest próba wskazania na odpowiednie metody, za pomocą których rozstrzyga się kwestie istnienia lub ukazuje ich czysto językową specyfikę. W refleksji metaontologicznej można przyjąć postawę realistyczną, czyli uznać, że problematyka ontologiczna jest zasadna, a jej rozstrzygnięcia nie są banalne, jak również stanowisko

deflacionizmu, czyli poglądu zgodnie z którym odpowiedzi na pytania o istnienie uważa się za trywialne lub mają one charakter czysto językowy. Następnie opisałem paradygmatyczne zastosowanie metody parafrazy w sporach ontologicznych, czyli teorię deskrypcji Russella oraz wskazałem na wspólny rdzeń metafizyczny i metodologiczny w filozofii Ajdukiewicza, Carnapa oraz Quine'a – zwrot lingwistyczny oraz model analizy transformatywnej.

W drugim rozdziale rozprawy podjąłem się analizy poglądów Carnapa na metodologię filozofii oraz ontologię. Wykazałem, że na gruncie jego filozofii mowa jest o trzech metodach analitycznych: racjonalnej rekonstrukcji, eksplikacji i parafrazy syntaktycznej. Tym samym podjąłem się polemiki z interpretacją André W. Carusa, zgodnie z którą Carnap głównie używał metody eksplikacji do rozważań filozoficznych. W literaturze przedmiotu uważa się Carnapa za czołowego reprezentanta deflacionizmu w ontologii, dlatego podjąłem się przedstawienia współczesnych interpretacji jego poglądów na ontologię, m.in. opisałem stanowisko Hilarego Putnama, Eli Hirscha oraz Amie Thomasson.

W rozdziale trzecim rozprawy przedstawiłem poglądy Quine'a na metodologię filozofii i ontologię. Ukazałem główne założenia jego stanowiska filozoficznego – naturalizmu metodologicznego. Metodami charakterystycznymi dla wspomnianego stanowiska są parafraza logiczna i eksplikacja. Opisałem zastosowanie tych metod w procedurze określania zobowiązań ontologicznych teorii naukowych oraz w sporach ontologicznych, np. sporze o nominalizm. Następnie przedstawiłem argumenty za tym, że za pomocą wspomnianych metod Quine podważył doniosłość dociekań ontologicznych niż jak się powszechnie przyjmuje dokonał ich faktycznej restytucji. W celu wskazania na podobieństwo jego poglądów na ontologię do poglądów Carnapa na ontologię, odwołałem się do interpretacji Huwa Price'a oraz interpretacji Scotta Soamesa.

W rozdziale czwartym zawarłem rekonstrukcję poglądów Ajdukiewicza na metodologię i ontologię. Przedstawiłem założenia jego dwóch programów metaepistemologicznych – radykalnego konwencjonalizmu i semantycznej teorii poznania. Dla rozprawy istotniejszy jest drugi ze wspomnianych programów, ponieważ jego konsekwencją jest metoda tak zwanych parafraz semantycznych. Ajdukiewicz metodę parafraz semantycznych stosował przede wszystkim w klasycznym sporze o realizm. Opisałem zastosowanie parafrazy w artykule *Problemat transcendentnego idealizmu semantycznego* oraz w artykule *W sprawie pojęcia istnienia*. Przy czym bardziej skupiłem się na drugim ze wspomnianych artykułów, ponieważ dotyczy on ontologii. Rozdział wieńczy analiza porównawcza Ajdukiewicza z metaontologicznymi stanowiskami Putnama, Hirscha i Thomasson. Otóż doszedłem do wniosku, że stanowisko metaontologiczne Ajdukiewicza jest zależne od jego projektu

uprawiania epistemologii. W okresie radykalnego konwencjonalizmu było ono bliższe Putnamowi i Hirschowi, natomiast w okresie semantycznej teorii poznania było ono podobne do podejścia Thomasson.

W ostatnim rozdziale podjąłem się próby systematycznego opracowania parafrazy jako metody analitycznej. Z tej racji dokonałem analizy porównawczej poglądów Ajdukiewicza, Carnapa i Quine'a. Na podstawie przeprowadzonej analizy doszedłem do wniosku, że w wypadku tych filozofów mowa o trzech typach parafrazy w rozważaniach ontologicznych – syntaktycznej (Carnap), logicznej (Quine) i semantycznej (Ajdukiewicz). Następnie przedstawiłem ogólną definicję parafrazy, która w moim przekonaniu jest pewnego rodzaju interpretacją niż przekładem. Wymieniłem wspólne cechy parafrazy syntaktycznej, logicznej i semantycznej: nie opierają się na pojęciu przekładu; dotyczą zdań, a nie pojęć; między parafrazą a zdaniem parafrazowanym nie zachodzi relacja synonimiczności, parafraza i zdanie parafrazowane mogą nie mieć wspólnego znaczenia językowego; parafraza i zdanie parafrazowane mogą różnić się co do wartości logicznej prawdy i fałszu. W moim przekonaniu tak zdefiniowana parafraza jest metodą charakterystyczną dla deflacionistów ontologicznych.

Artur Kosecki, 28 października 2018